

Boris Vezjak Špric kulture in špric kultura

Znani mariborski galerist Primož Premzl je obupal nad nizkotnostjo duhovnega provincializma, s katerim si štajerska prestolnica obeta vrhunce grandiozno napovedanih kulturnih eksplozij – pred svoj atelje je postavil plakat z odštevanko do 1. januarja 2012, ko bo Maribor tudi uradno postal evropska prestolnica kulture. Naslov njegovega projekta je »Kmetija v mestu GoGo« – vsebina torej, ki naj bi jo vsi razumeli, saj gre za aluzijo na enega izmed glavnih protagonistov zgodbe EPK, tudi direktorja festivala Lent in vpletenega v očitke o lukrativnem nakupu kmetijskih zemljišč za svoje privatne potrebe. Če je ob tem imel v mislih še »kmetijo« kot priljubljen sinonim za slaboumen šov, ni povsem znano. Na sliki s plakata vidimo mariborskega posebneža, že preminulega, ki stoji ob sodčku z vinom, na katerem piše »Še 640 dni do eksplozije kulture«.

Kaj je galerista vodilo k temu, da se je že zdaj, prav toliko dni pred razpitim dogodkom, ironično odštevajoče ozrl na prihajajoči eksplozivni pojav evropskih dimenzij, kot mu pravijo? Očitno je imel v mislih že sam spektakel-ski diskurz, internacionaliziran z neizbežno uporabo črke x v sami besedi in s katerim nas pitajo podolgem in počez vsi vpeti protagonisti. Ti se zadnje čase množijo z vsakim dodanim milijonov sredstev: lokalna oblast, ki nam bahavo obeta kulturne presežke, kulturni menedžerji, ne da bi se trudili skriti svoje začetne nečedne rabote, in kajpak medijska in novinarska mašinerija, katere dobro naoljen stroj pripravlja piarovski teren prvim in drugim. Ta zlizanost politike, lokalnih kulturnih maherjev in novinarjev je seveda poseben fenomen in je verjetno moral najti nikogar drugega kot Maribor in projekt EPK, da je prišel do izraza v vsej svoji neskomni veličini, namesto po običajnih sramežljivih kapljicah.

Indicev, da bo mariborski galerist požel dovolj posmeha in ironije, je dovolj. »Da bo prišlo do kulturne eksplozije«, je še nedavno tega na Večerovi okrogli mizi zatrjeval mariborski župan. Slogan ni nov, lansiran je bil že vsaj avgusta 2009 ob dokončni potrditvi Maribora kot kandidata za projekt. Tudi ministrica za kulturo je dala duška istemu diskurzu in povedala, da je projekt finančno na točki, »ko je čista energija očitno že začela špricati, kot bi rekel župan Kangler«. In potem vse skupaj, verjetno zdaj že cinično, začinila s še eno prisposodbo: »Zdaj je vse spakirano in zdaj lahko brizga.« To je bil seveda trenutek, ko je kulturniška brizgalna mentaliteta Maribora končno razgalila svojo »mačistično« podobnost z znanim refrenom iz popularne turbofolk skladbe z naslovom »Brizgalna brizga«. Druge primerjave ni, o brizganju in špricanju kulture se v slovenščini še ni govorilo.

Skorajda falična obljava obeta povrnitev moškosti Mariboru, njegove kulturniške in intelektualne enakovrednosti. Venček verbalnih gasilskih metafor, ponujenih v uverturni pozdrav, verjetno ni le odjek nerodne kmečke govorice onih, ki ne vedo, kaj točno bi radi. Kajti po njej se mariborski župan na

eni strani s svojim dupleškim, tj. ruralnim pedigrejem, ki naj bi ga domnevno delal premalo mestno poduhovljenega, prav nič ne razlikuje od gledališkega kozmopolita svetovnega slovesa, za kar razglašajo verjetnega predsednika programskega sveta EPK Tomaža Pandurja. Na omenjeni mizi smo namreč slišali še eno nepremagljivo retorično figuro, ko je v hudi konkurenci slednji navrgel izziv: »Bomo zgradili Potemkinovo vas, ki bo zakrila našo bedo in povprečnost, ali pa bomo resnično eksplodirali v vsem svojem blišču?« Izbire ni – seveda smo, ker pač nismo bedaki, vsi lahko zgolj za drugo. Torej za njega, Pandurja, za eksplozije blišča. Ta cenena izključevalna demagogija tipa »ali si za eksplozijo kulture, ki ti jo ponujam, ali pa si beden povprečnež«, je kajpak znova očarala hvalisavih napevov željno mariborsko publiko in jo podprla v njeni veri, da bo izbrala pravo stvar tam, kjer ji alternativa sploh ni dopuščena.

Bržkone bi vso to hitro in zlagano retoriko lahko zlahka odpravili z bolj dobrohotnim razumevanjem, če ne bi razkrivala nečednih rabot v dosedanjem poteku organizacije EPK in njenih kadrovskih in programskih rošad in blokad, da o finančnih nakazilih niti ne govorimo. Vsaj nekaj dvoma in zdrave pameti bi veljalo ohraniti. A najhujše pri tem je naslednje: kultura je, v ultimativni instanci, identitetna zadeva, je nekaj, kar nas konstituira. V tem preseku mesta in kulture se nam torej okoli organizacije EPK dogaja nekaj enkratnega na podlagi nečesa, kar že dolga desetletja negujemo pod imenom kulturne sivine mesta. Ta sivina je očitno simptom novonastalih dinamičnih verbalnih mešan. Ker le kaj bi lahko proizvedlo večjo identiteto Maribora, če ne razkritje njenega manka, njeno povnanjenje v nekakšno identitetno eksplozijo? Kjer bodo koščki špricali vse naokoli, vse tja do končnega nič, kjer bomo napolnjevali praznine lastne izvotljenosti s tonami dinamita, katerih detonacije ne bodo pripomogle več kot k blišču, ki ga obljublajo programski mojstri. Korak proč od bede in povprečnosti je natankoma korak vanjo.

Najhujše, kar se vam lahko zgodi v takem primežu, je zavračanje distancirajočega se glasu. Večerov jasen poziv, usmerjen proti kritiki EPK, žal diskvalificira vsak glas dvoma in ga imenuje (!) za defetističnega, zlobnega in egoističnega, izničuje sleherno podlago za normalno diskusijo. Lokalni medijski piarovci ne le neženerirano navijajo za protagoniste kulturne brizge, špricmojstre, ne le hitijo očitati lažnivost, pretiravanje in privoščljivost vsem, ki si drznejšo podvomiti, ampak jih že kar vnaprej stigmatizirajo kot tiste, ki bodo krivi, če bo kaj šlo narobe. V tem krasnem novem medijskem svetu Maribora so odgovorne osebe za morebitni polom EPK že določene, zmagovalci kajpak tudi. To je za tovrstne piarovce kajpak »win-win« kombinacija.

Še več, taki kličejo k popolnemu zaupanju v oblastnike in njihove kulturniške izbrance, govorijo celo o »totalni odsotnosti in nezmožnosti dialoga«, ki bo onemogočila polno realizacijo projekta. Se pravi: najprej z eno potezo dezavuiraj sleherno kritiko, potem pa pozoveš k dialogu in se pritožiš, ker ga je premalo. Pogovarjati se s samim sabo je sicer zavidanja vreden posel, a običajno se temu, vsaj v psihiatriji, reče norost. EPK je postala »enota naše tolerance«, še pravijo v Večer, kar pomeni le, da si netoleranten, če se ne strin-

jaš s tistimi, ki bi nam ob kulturnih vsiljevali še pravičniške vatle. Tako ganljivo odkritega navijaštva proti slehernemu dvomu v izvajalce EPK že dolgo nismo videli. Niti najmanj ne preseneča, če o dogodkih glede EPK ali njegovih protagonistov lahko izvemo kaj kritičnega le še v nemariborskih medijih, denimo v ljubljanskem Dnevniku. In kaj nam je storiti? Sprejeti je treba izziv. Ali bomo zaupali špic kulturi ali ne bomo. Nekateri bodo sicer raje počakali, da brizgne. Nekaterim pa se zdi, da je v napovedi brigalne brizge, v tej vulgarni dominaciji forme nad vsebino, povedano že dovolj.

B. Vezjak

ODŠTEVAJMO DRUŽNO!

